

О. П. КАЛІНСЬКА
старший викладач кафедри економіки і маркетингу,
к.пед.наук
ІППТ НУ ЛП
Інститут підприємництва та перспективних технологій

МАНІПУЛЯЦІЯ ЯК ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА ВПЛИВУ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Проблема взаємодії у сучасному суспільстві залишається предметом вивчення філософії, соціології, педагогіки, психології. Така взаємодія відображає цілий процес впливу об'єктів один на одного у їхній соціальній площині. Психологія маніпуляції постає як ефективний спосіб організації таких взаємин.

Маніпуляція в будь-яких своїх видах є форма підпорядкування, тобто такий психологічний вплив, який при хороших техніках володіння обумовлює актуалізацію в іншій людині намірів, не співпадаючих з його актуально існуючими бажаннями, потребами і мотивами. Інша справа, які цілі переслідує маніпуляція, і на що вона спрямована: на благо людини, або на благо самого маніпулятора. Маніпуляції досить активно впливають на свідомість людини, вносять в її життя нестабільні, неприємні моменти.

Людина – істота соціальна і поза людським суспільством вона не може розвинути до рівня особистості. Однією з мішеней маніпулювання і є соціальне в людині, тобто її соціальні потреби [5].

У суспільному середовищі маніпуляцію використовують у контексті взаємин, адже маніпулятивний вплив перебуває в тісному взаємозв'язку з різними соціальними сферами та людськими стосунками. Варто наголосити, що сучасні методи впливу потіснили та замінили методи примусу, що панували до ХХІ століття, адже суспільство перейшло на інший етап розвитку, трансформувалося в інформаційне суспільство, де й широко застосовується маніпулятивний вплив як технологія взаємодії та спілкування.

Маніпуляція використовує стереотипи, які мають здатність допомагати оцінювати явища і події навколишнього світу. Це, свого роду, колективний досвід, що застосовується маніпуляторами як «фільтр» для сприйняття реальності. Вивчивши стереотипи, можна застосовувати їх для «захоплення» аудиторії з метою подальшого утримання уваги і «приєднання» аудиторії до даних за потрібне установкам.

Не випадково тому проблема маніпулювання все частіше привертає увагу багатьох дослідників і у наш час, про що й свідчать збільшення кількості публікацій у даній галузі. Підтверджуючі факти стереотипної маніпуляції ми бачимо в роботі В. Ковальова. Його дослідження здійснювалося з урахуванням змістовних особливостей двох різновидів аксіологічних стереотипів: природних і штучних, де науковець стверджує, що механізми маніпулювання масовою свідомістю, продуктом якого стає освіта штучних стереотипів, обумовлює формування об'єктного суспільства, не здатного до саморозвитку [2].

П. Лісовський розкриває такі основні механізми маніпулятивного впливу, як навіювання, навернення, приклад і наслідування, переконування, санкціонування, мобілізування, соціодинаміка тощо [3].

У своєму філософсько-культурологічному аналізі про маніпуляцію «людиною маси» О. Міс-ніченко виявив культурне значення феномену маніпуляції в контексті соціальної структури та підтвердив, що маніпуляція є обов'язковим засобом формування людських якостей, що необхідні для існування факторів, які забезпечують функціонування суспільства [4].

У своєму дослідженні Т. Тепенчак відстоює думку, що суспільні маси є сугестивним середовищем для маніпуляцій. У цьому зв'язку можливості маніпуляцій класифікуються за трьома групами: маніпуляції у сфері соціальних груп; маніпуляція духовно-естетичними цінностями; маніпуляції, пов'язані з постійним прагненням бути модним і сучасним [6].

Науковець В. Застольська вважає, що головним змістом маніпулятивного впливу в суспільстві є встановлення контролю над об'єктом впливу з тим, щоб змусити його діяти у спосіб, потрібний для того, хто здійснює маніпулювання. Дослідник наголошує, що сьогодні вище зазначені засоби досягли такої міри витонченості, що навіть виявлення самого факту маніпулювання в соціокультурній реальності масового суспільства нерідко вимагає досконалого знання його природи і механізмів [1].

Отож, під впливом маніпулятора людина може міняти свої рішення саме в тому напрямку, яке потрібно і при цьому буде абсолютно впевнена, що всі рішення прийняла сама, будучи при ясном розумі. Таким чином, навколишній світ залишається тим самим, але в людини міняється сприйняття, реакція на навколишнє вже зовсім інша. Тому поширення маніпулятивної поведінки у суспільстві, невміння розпізнавати і, як наслідок, протистояти маніпулятивній поведінці спричиняє різноманітні психологічні та соціально-психологічні деформації в особистісних структурах та системі соціальної взаємодії суб'єктів. Вибір маніпулятивних прийомів багато в чому визначається особливостями особистості самого суб'єкта впливу. Але все ж таки маніпулятивний стиль такої взаємодії має відповідати сучасним тенденціям гуманізації суспільного процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Застольська В. В. маніпуляція як засіб формування ціннісно-нормативних уявлень в сучасних демократичних суспільствах / В. В. Застольська // Філософські проблеми гуманітарних наук. Альманах. – 2010. – № 17. – С.195-199.
2. Ковалев В. В. Аксиологические стереотипы как фактор устойчивости российского общества : автореф. дис. на соискание ученой степени доктора социол. наук : спец. 22.00.06 «Социология культуры» / В. В. Ковалев ; ФГОУ ВПО «Южный Федеральный университет». – Ростов-на-Дону, 2009. – 48 с.
3. Лісовський П. М. Феномен маніпуляції свідомістю : сутність, структура, механізм у сучасному суспільстві (соціально-філософський аналіз) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : спец. 09.00.03 «Соціальна філософія і філософія історії» / П. М. Лісовський ; Укр. держ. ун-т фінансів та міжнар. торгівлі. – Київ, 2009. – 20 с.
4. Місніченко О. В. Маніпуляція «людиною маси»: філософсько-культурологічний аналіз : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук : спец. 09.00.04 «Філософ. Антропологія, філософія культури» / О. В. Місніченко ; Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2008. – 21 с.
5. Особливості маніпуляції свідомістю в процесі комунікації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://naub.oa.edu.ua/2010/osoblyvosti-manipulyatsiji-svidomistyu-v-protsesi-komunikatsiji/>.
6. Тепенчак Т. М. Естетико культурологічний аспект маніпуляції свідомістю : автореф. дис. на здобуття канд. філос. наук : 09.00.08 «Естетика» / Т. М. Тепенчак ; Київський національний університет ім. Тараса Шевченка – Київ, 2008. – 14 с.